

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De Nederlandse institutionele politiek rot weg: Opinie

Houdijk, R.

Citation

Houdijk, R. (2000). De Nederlandse institutionele politiek rot weg: Opinie. *Bestuurskundige Berichten*, 15(2), 43-44. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234329>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234329>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Gezo
Aang
ja

ie en z'n vriendjes

rthoeks

ver-
nd er weer
antje natuurlijk.
jochie daar vooraan. Hij
wel brullen, anders..... Ja
wat anders? Anders zouden Francois
en Lothar en John je een lafaard vin-
den. Nou en! Je was toch gids? Loop
dan niet zo stom te brullen alleen
omdat al die grote jongens ook hun
bek opentrekken. Ja maar het is toch
een goede zaak waar ik voor brulde?
Oh, daarom deed je het. Geloof je het

AFP file

zelf? Je bent bang Jantje. Want wat
is er nu goed aan brullen en loeien
tegen Jörg die niets kwaads gedaan
heeft. Is dat moraal? Heb jij nu
ruggengraat?

Kom nu niet aan met je drugsbeleid,
Jantje. Wil je aantonen dat je wel een
afwijkende mening durft te hebben?
Ja, als het om gekke voorstellen gaat,
ja dan ben je wel van de partij. Dan
heeft Jantje wel een grote mond. Ja,
ik weet het wel, dat je bij jou thuis
zoveel pillen mag slikken als je maar
wilt. Begin nou ook niet weer over

die gekke planten die je vader in zijn
achtertuin heeft. Ik weet het wel.
Maar als het aankomt op het hebben
van moraal, om ruggengraat, dan geef
je niet thuis.

Wat is Jantje stil! Dit is je kans! Kom
op nu moet je brullen. Waarom doe
je het nu niet, Jantje? Heb je echt zo'n
medelijden met beest Pinochet. Denk
je echt dat die man op sterven na
dood is en dat hij als door een won-
der opeens omhoog kan schieten uit
z'n rolstoel. Wat zeg je Jantje? Is het
wreed om zo'n oude man te vervol-
gen om z'n misdadig verleden? Nee,
z'n politieke tegenstanders maakten
het leukste moment uit hun leven mee,
toen ze in de lopen van het vuurpel-
ton staarden. Je bent weer bang hè?
John is ook zo sterk.

Snap je nu zelf niet dat je niet meer
geloofwaardig overkomt? Wel je bek
opentrekken tegen een bruin-
gebrande, van de berg getuimelde
populist, die nota bene democratisch
gekozen is, maar nog niet durven pie-
pen tegen het besluit tot vrijlating van
Pinochet, die al
kan die niet
met Hitler con-
curreren toch
zonder moeite
met hem door
één deur kan
gaan.

Ik houd van
structuur, van
een bepaalde
lijn in acties en
voorstellen.
Daarom wordt
ik gek van
Paars! Er is

geen lijn! Ik snap het niet meer. Con-
sistent beleid en het stellen van prio-
riteiten dat maakt een regering ge-
loofwaardig. Maar jij hangt liever met
je "EU-maatjes" maar wat rond op
het pleintje in de buurt, hè Wim? Lek-
ker met z'n allen in de gaten houden
of buurman Jörg z'n rozen niet te kort
snoeit. Zou je niet eens naar huis ko-
men? Is het geen tijd om je eigen gras
te maaien, wat langer is dan ooit?
Vind je het ook niet eens tijd om, nu
het voorjaar wordt, nieuwe bloemen
in je tuin te zetten?

-Want Wim, zijn de wachtlijsten in de
zorg al wat korter?

-Nee, maar daar wordt hard aan ge-
werkt.

-Oh ja. Net zoals drie jaar terug. Ge-
lukkig dat stelt me gerust.

Maare Wim, is dat probleem met dat
tekort aan blauwe mensen op straat
al opgelost?

-Neeeee! Maar zeik nou niet zo. Ik
heb het druk. Want buurman Jörg
komt z'n tuin ingelopen.

Opinie

De Nederlandse institutionele poli-
tiek rot weg

Ruud Houdijk

"Op 14 juli 1789 maakte Lodewijk XVI zoals gewoonlijk een aantekening in zijn dagboek. In dit geval was die heel kort. Ze luidde: 'Rien!' Niets!"¹ Heden ten dage vieren de Fransen diezelfde 14e juli 1789 nog steeds als de dag van de afrekening met het 'ancien regime', vanwege de bestorming en vernietiging van de Bastille.

Hoewel Lodewijks macht al langer
tanende was, bleek voor hem, als ul-
tieme vertegenwoordiger van dat
'ancien regime', die dag het begin van
het einde te zijn. Een einde dat volgde
op 21 januari 1793 onder de guillo-
tine. Of de Franse Revolutie voor
koning Lodewijk XVI geheel onver-
wacht kwam, valt te betwisten. Het
broeide immers al lange tijd in Frank-
rijk en onder druk van de enorme
staatsschuld had Lodewijk zelf de her-
vormingen al in gang gezet. Vóór
1789 zal Lodewijk echter nooit zijn
einde onder de guillotine hebben voor-
zien.² Had hij het misschien kunnen
voorkomen als hij het wel had voor-
zien?

In wat komen gaat, zal ik betogen dat
de Nederlandse institutionele politiek
zich momenteel bevindt in een zelfde
situatie als Lodewijk XVI aan de
vooravond van de Franse Revolutie.
De afbrokkeling van de Haagse
macht heeft namelijk al zichtbaar in-
gezet, maar geen enkele politicus lijkt
zich daarvan bewust te zijn. Zal de
institutionele politiek zich naar het
schavot laten leiden zonder zich te
verzetten?

Natuurlijk, van een 'echte' revolutie
zal in Nederland niet gauw sprake zijn.
Evenmin kunnen we verwachten dat
binnenkort de guillotine wordt opge-
steld op het Binnenhof en dat Wim

Kok en de zijnen onthoofd worden.
Er vinden echter wel dusdanige ver-
anderingen plaats dat de institutionele
politiek op den duur misschien wel
evenveel macht zal moeten inleveren
als Lodewijk XVI tussen 1789 en
1793. Met institutionele politiek doel
ik trouwens op de Haagse politiek en
niet op de politiek in bredere zin als
algemeen ordenend principe binnen
de samenleving.

politiek rot
langzaam weg
in de kerkers
van het Bin-
nenhof

Deterritorialisering

Verschillende ontwikkelingen en
trends kunnen aangedragen worden
als argument voor de tanende invloed
van de institutionele politiek. Aller-
eerst maak ik hier gewag van de ge-
volgen van Informatie- en Commu-
nicatie Technologie, zoals die ook in
het vorige nummer van de *Bestuur-
kundige Berichten* zijn behandeld.
De herdefiniëring van tijd en ruimte,

ofwel *time-space distantiation*³, leidt
tot globalisering. Tegelijkertijd vindter,
in reactie op deze schaalvergroting,
ook lokalisering plaats, omdat de lo-
kale gemeenschap en de eigen (deel-
)identiteit door de wereldwijde unifor-
mering in het gedrang komen. Bas
van der Bilt concludeerde in de vo-
rige *Bestuurskundige Berichten* al
dat deze twee processen van schaal-
vergroting en -verkleining, samen ook
wel aangeduid als *glocalisering*⁴, er-
voor zorgen "... dat de betekenis van
de nationale schaal afneemt."⁵ Peter
Geluk stelt op zijn beurt dat de
"...Nederlandse overheid oog [heeft]
voor deze gevolgen van ICT..."⁶ En
inderdaad, de politiek lijkt in toene-
mende mate het belang van aandacht
voor deze ontwikkelingen in te zien,
getuige verschillende rapporten en
nota's. De Wetenschappelijke Raad
voor het Regeringsbeleid stelt bijvoor-
beeld over ICT dat "bij het vinden van
nieuwe evenwichten er soms onver-
mijdelijk sprake [zal] zijn van een uit-
ruil tussen fundamentele principes."⁷
Dat bij een dergelijke uitruil de insti-
tutionele politiek zelf wel eens op het
spel zou kunnen staan, lijkt niemand
te beseffen. Treffend is dat een ka-
merlid desgevraagd antwoordde dat
er veel kan gaan veranderen door
informatisering, maar dat de huidige
politieke instituties zelf het wel zullen
overleven. Een dergelijk blind ver-
trouwen doet mij onmiddellijk terug-

denken aan de lotgevallen van de 'arme' Lodewijk XVI. Kunnen politici zich blijven permitteren te geloven in de goede afloop zonder zich daarvoor in te zetten? In het licht van de door ICT gevoedde deterritorialisering en horizontalisering van de samenleving en het met beide samenhangende afnemende sturingsvermogen van de Haagse politiek, lijkt een (voor de politici) goede afloop immers niet altijd even plausibel.

Europese integratie

Voeg aan het voorgaande het voortschrijdende proces van Europese integratie toe en het wordt nog evidenter dat de nationale institutionele politiek aan macht verliest. De Europese lidstaten (met de nationale politiek voorop) bepalen wel voor een groot deel de inhoud en voortgang van de Europese integratie, maar feit is dat veel ministeries in toenemende mate zich richten op Brussel.⁸ Dit is een ontwikkeling waar de institutionele politiek toch wel enigszins oog voor lijkt te hebben. Meer althans dan voor deterritorialisering en horizontalisering. Op diverse niveaus wordt er namelijk gediscussieerd over de toekomst van de natiestaat in het Europese verband, maar is een droge discussie wel voldoende als de integratie voortschrijdt? Een interne markt, de EMU, wat volgt? Een politieke unie? Velen zien dat als onmogelijk, gezien de diversiteit binnen Europa en de weerstand die te verwachten valt van de nationale politiek. Maar wat staat ons te wachten als straks de meeste nationale bevoegdheden zijn overgedragen aan Brussel zonder dat het zogenaamde Europese 'democratisch gat' gedicht is? De dan inmiddels van binnen weggerotte en uitgeholde nationale politiek zal in ieder geval geen redding meer kunnen bieden.

Politieke betrokkenheid

Elke keer dat er verkiezingen wor-

den gehouden, dan klagen de politici weer steen en been. De politieke participatie zou zo schrikbarend laag zijn. Maar is dat ook zo? Of is alleen de participatie aan de institutionele politiek aan het afnemen? Voor dit laatste hoort men tegenwoordig steeds meer argumenten. De politieke participatie en interesse van de Nederlander zijn helemaal niet afgenomen, maar hebben alleen een andere vorm en inkleuring gekregen. Men verkiest nieuwe vormen van politiek bedrijven boven de institutionele politiek, aldus het kiezersmandaat van de politici verzwakkend.

'Ancien regime' ?

Alle voorgaande ontwikkelingen en tendensen in beschouwing genomen, wat voor beeld krijgen we dan voor ogen? Wat mijn ogen zien, dat zijn Haagse politici die niet goed de pas kunnen houden. Haagse politici ook, die zo ervan overtuigd zijn dat de huidige institutionele politiek altijd zal overleven, dat ze hun tanende macht niet opmerken. Daarmee loopt de institutionele politiek de kans om een 'ancien regime' te worden. Dit brengt ons weer terug bij Lodewijk XVI. Hij zag de schaduw van de guillotine niet op tijd om nog in te kunnen grijpen. De Nederlandse politici merken de vooruitgeworpen schaduw van een dergelijk einde eveneens niet op. En dat terwijl het nu nog niet te laat is

om in te grijpen. De processen die ik heb geschetst zijn weliswaar langzamer van aard dan hetgeen Lodewijk XVI in 1789 op zich af zag komen, maar ze schrijden immer voort. Het lot van de institutionele politiek zal ditmaal niet door een snelle revolutie bezegeld worden. Geen snel einde onder de guillotine zal de politici ten beurt vallen. De Nederlandse institutionele politiek rot gewoon langzaam weg in de kerkers van het Binnenhof, zonder dat iemand aandacht besteedt aan de sterke geur van verrotting.

De redactie daagt u uit te reageren op dit stuk. In het volgende nummer zal de auteur de discussie aangaan en uw reacties onder de loep nemen, aan de hand waarvan tevens getracht zal worden een karakterisering te geven van een mogelijk 'nouveau regime'. Misschien wordt uw reactie wel in zijn geheel in het volgende nummer geplaatst. Geef dus snel uw mening en stuur deze op naar Bestuurskundige Berichten, p/a B.I.L., postbus 9555, 2300 RB Leiden. Mailen kan ook: bil@fsw.LeidenUniv.nl.

¹ Grimberg, C., Svanström, R., *Wereld-geschiedenis* (J. Aries e.a.), deel 13, Amsterdam, Amsterdam Boek, 1968 (org. titel: *Världshistoria*), p.19.
² Afgezien van het feit dat vóór 1789 de guillotine nog niet in gebruik was genomen.
³ Giddens, A., *The consequences of modernity*, Stanford, Stanford University Press, 1990.
⁴ Dijk, J.A.G.M. van, *Nieuwe media en politiek*, Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1997.
⁵ Bilt, B. van der, "ICT: hoe en wat?", *Bestuurskundige Berichten*, 2000, jaargang 15, nummer 1, p.3-4.
⁶ Geluk, P., "ICT en de toekomst van de grondrechten: wat valt er nog te regelen?", *Bestuurskundige Berichten*, 2000, jaargang 15, nummer 1, p.9-11.
⁷ *Staat zonder land*, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Den Haag, Sdu Uitgevers, 1998.
⁸ Berg, J.Th.J. van den, c.s., *Inleiding Staatskunde*, Deventer, Kluwer, 1995.

Opinie

Voorlichting, verhulling en propaganda

Wim van Noort

Voorlichting betekent eigenlijk 'informatie'. De overheid stelt de burger op de hoogte van voor hem of haar belangrijke regelingen. In de praktijk heeft 'voorlichting' vaak een heel ander doel. Zo zouden sommige voorlichtingsdiensten beter 'verhullingsdiensten' kunnen heten. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Rijks Voorlichtings Dienst (RVD), die uitmunt door nietszeggende informatie over het Koninklijk Huis te verstrekken. Niet dankzij maar ondanks de RVD weten we nog wat over het Koninklijk Huis. Pas als media berichten over de lotgevallen van koningin Beatrix en de haren, voelt de RVD zich genoopt een of ander - veelal vaag - communiqué uit brengen. De RVD stelt zich officieel zo terughoudend op vanwege respect voor de privacy van de leden van het Koninklijk Huis. Ik vind dit een onzinnig argument. Hare Majesteit is niet alleen tijdens kantooruren maar dag en nacht vorstin. De vele schandalen en schandaaltjes waarin prins Bernard zich verwickeld heeft, hebben repercussies gehad voor de positie van het Koninklijk Huis en zijn daarom van publiek belang. De vader van de wellicht toekomstige gemalin van onze kroonprins, Maxima, is minister geweest van een bloeddorstig regime en zal bij een eventueel huwelijk ook op het bordes verschijnen en de toeschouwers minzaam toeschuiven. Daarom is het van belang de rol van dit heerschap te onderzoeken.

Het lijkt er echter op dat de leden van het Koninklijk Huis, met de minister-president en het

hoofd van de RVD als trouwe lakeien, wel de lusten maar niet de lasten willen dragen. Als het gebrek aan privacy zo erg is, kan de kroonprins altijd nog afzien van de troon. Voor het geld hoeft hij het niet te laten, want de Oranjes hebben de afgelopen tweehonderd jaar een enorm fortuin vergaard.

Een tweede doel van voorlichting is propaganda, men geeft dan geen neutrale informatie maar probeert het beleid zo goed mogelijk te 'verkopen'. De vooraanstaande Duitse nationaal-socialist Goebbels was een uitmuntende propagandist. In westerse democratieën gaat men lang niet zo ver als in het Derde Rijk, maar ook hier is voorlichting vaak tevens propaganda. Men denke aan de NAVO-voorlichting tijdens de Kosovo-oorlog, toen diverse 'voorlichters' verhalen verspreidden over

tienduizenden omgebrachte Albanen die achteraf onjuist bleken te zijn maar bedoeld waren om acceptatie van het NAVO-ingrijpen te vergroten. In Nederland hebben we bijvoorbeeld Dig Itha, die 'voorlichter' was van Schiphol en zich als een gedreven PR-functionaris ontpopte, hetgeen hem er niet van weerhield tegelijkertijd journalistieke activiteiten te ontplooien. De scheiding tussen journalistiek en voorlichting is vaak niet scherp. Journalisten treden als media- en communicatieadviseur op. Kees Gravendaal was als journalist uiterst kritisch over politici. Zodra hij voorlichter was van het ministerie van Landbouw was, bekte hij journalisten op een weergalozes manier af.

Een derde doel is: verandering van attitude en gedrag. De overheid roept de burger door middel van spotjes op het milieu te sparen, respect te hebben voor 'medelanders' en een stem uit te brengen voor verkiezingen. Het haalt allemaal niets uit. Misschien komt dat ook wel door de dubbelzinnige opstelling van de overheid. Het is vreemd de burger aan te spreken op de effecten van zijn gedrag op het milieu en tegelijkertijd Schiphol en het vliegverkeer geen strobreed in de weg te leggen. Men zegt regen burgers: 'De maatschappij, dat ben jij', maar wanneer buschauffeurs de daad bij het woord voegen door op te treden tegen vernielzuchtige jongeren, vervolgt justitie niet de jongeren maar de chauffeurs.

Voorlichting is tegenwoordig: glossy magazines en ronkend taalgebruik, kortom: Hoedt u voor de voorlichting!